

5. YÜZYIL OSMALI'DA MEYDANA GELEN ARNAVUT İSYANLARI VE İSKENDER BEY'İN (SCANDERBEG) BU İSYANLARDAKİ ROLÜ

Haluk BAŞARAN

Özet

XV. yüzyıl Osmanlı tarihi içerisinde İskender Bey isyanı önemli bir yere sahiptir. Osmanlı devleti tarafından yetiştirilen, Arnavut senyörlerinden Yuvan Kastriota'nın oğlu olan İskender Bey, Osmanlı Devletine intisabından itibaren devletin lehine faaliyetlerde bulunmuş fakat daha sonra Niş muharebesinde Osmanlı Devletini terk ederek Arnavutluk'ta 25 yıl sürecek bir isyan başlatmıştır. XV. yüzyılda başlayan İskender Bey isyanı Osmanlı Devletinin Balkan politikasını ve fütihat hareketlerini dönem içerisinde etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. İsyân her ne kadar başlarda küçük çaplı görünse de Osmanlı tarafından mahiyeti daha sonradan anlaşılmış ve Osmanlı tüm imkânları ile isyanın önüne geçmeye çalışmıştır. İskender Bey isyanının nedenleri yapılan araştırmalar tarafından siyasi bir temele dayandırılrsa da, aslında siyasi temellerinin yanında ekonomik ve dini nedenlerin de yattığı görülmektedir. Bu sebeple isyanın incelenmesi Osmanlı Devletinin Balkanlarda oluşturduğu kurum ve müesseselerde ki zafiyetin de anlaşılması üzerine bizlere fikir sunacaktır. İskender Bey ile ilgili araştırmalarda başlıca kaynaklar arşiv belgeleri, mühimme ve tahrir defterleridir. Bunlar arasında H.835 tarihli '*Suret-i Deftre-i Sancak-i Arnavid*' önemli bir yer tutmaktadır. Halil İnalçık ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı gibi isimler de çalışmalarında meselenin önemine değinmişlerdir. XVI.yy'da İskender Bey'in çağdaşı Marin Barletti'nin '*Historia e Skenderbeut*' adlı eseri, bunun yanında Zinkeisen, Hammer, Lamartine, Jorga gibi batılı araştırmacılar da İskender Bey isyanını çeşitli perspektiflerden ele almışlardır. Bu çalışmanın amacı yapılan araştırmalar ve belgelerden hareket ile isyanın sebeplerini, gelişimini, sonuçlarını ve Osmanlı üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu bağlamda çalışmada nitel araştırma yöntemleri ile doküman incelemesi yapılmış, muhtelif eser ve makalelerden yararlanılmıştır.

Çalışmada Balkanlar ve Arnavutluk'un Osmanlı açısından önemi, Osmanlı'nın bölgedeki hâkimiyetini etkileyen faktörler ve İskender Bey'in sadakatini yitirmesindeki sebepler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arnavut İsyanları, Balkanlar, İskender Bey, Osmanlı Devleti

Giriş

Osmanlı'da Rumeli olarak adlandırılan Balkan coğrafyası konumu itibariyle tarihte önemli bir yere sahip olmuştur. (TDV İslam Ansiklopedisi, 2008, s. 232-235) Geçmişten günümüze mozaik bir yapıya haiz bu coğrafya, bu durumunu öteden beri muhafaza etmiştir. XV. yüzyıl Rumeli Balkan coğrafyası içinde, bu topluluklar arasında özellikle dikkat çeken bir ülke vardır; Arnavutluk. Alphonse de Lamartine'nin " Uzun Dağlar Silsilesi" olarak adlandırdığı ve Balkan ülkeleri arasında en küçüğü olarak görülen bölge, tarih boyunca bulunduğu konum açısı ile diğer Balkan ülkelerinden farklı bir yere sahip olmuştur (Lamartine, 1991, s. 221; TDV İslam Ansiklopedisi, 1991, s. 383-390). Arnavutluk, adını "Shiqptar" denen mitolojik bir varlıktan almaktadır. Bölgenin en eski halkı olan "İlir" kabilelerinin de Arnavutların ilk ataları olduğu bilgileri mevcuttur (Matasovic, 2019, s. 43). Batılı tarihçiler ise, özellikle XIX. yy'da Osmanlı için Arnavutluk'un önemini müşahede etmişler ve eserlerinde bu bölge hakkında çeşitli bilgilere yer vererek, Arnavutluk'un stratejik önemini de irdelemişlerdir (Sotorovic, 2013, s. 5-24). Arnavutluk'un bulunduğu konum bir yandan Yugoslavya ve Yunanistan arasında önemli bir liman sahasına sahip olması, diğer yandan yüzey şekillerinin engebeli olması sayesinde hem bir savunma hattı hem de bir ticaret limanı olarak düşünülmesini sağlamıştır. Kuzeyde Karadağ, kuzeydoğusunda Kosova, doğusunda Kuzey Makedonya ve güneyinde Yunanistan bulunan Arnavutluk coğrafyası ayrıca batıda Adriyatik Denizi ve güneybatıda İyonya Denizi'ne kıyısı olması sebebi ile komşu ülkelerin Arnavutluk üzerinde

hâkimiyet kurma girişimlerine sebep olmuştur. (İnalçık, 1953, s. 153; Uzunçarşılı, s. 162, Zinkeisen, 2011, s. 104), XIII. yüzyıl 'da Balkan toprakları, özellikle Bizans ve Venedik gibi devletlerin sık sık mezhep ve feodaliteden doğan çarpışmaları altında kaldığından Arnavutluk asilleri Venedik ile anlaşma yoluna gitmişler; bu anlaşma karşılığında Venedik ise, kendilerine varlıklarını koruma hususunda yardımda bulunacakları sözünü dile getirmiştir. (Uzunçarşılı, s. 203)

Bölgenin stratejik ve ekonomik bir öneme haiz olması, XIII.yy'da henüz batıya doğru fütühat hareketleri başlatmış olan Osmanlı'nın da dikkatini çekmiştir. Fakat Arnavutluk ve Osmanlı Devleti siyasi olarak ilk XIV.yy'da Sultan I. Murad döneminde tanışabilmişlerdir. Daha sonralar her iki taraf arasında verilen "Savra Muharebesi" sonucunda Arnavutlar Osmanlı hâkimiyetini tanımıştır. (Caka, 2015, s. 153) Bu sayede Osmanlı Devletinin, Arnavutluk'un Akdeniz Ticaretine açılan Adriyatik ve İyonya kollarından finansman elde etme şansına sahip olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. (Akyol, 2007, s. 3-6; TDV İslam Ansiklopedisi, 1991, s. 383-390, Zinkeisen, 2011) Arnavutluk bölgesinin Akdeniz Ticaret yoluna açılan yönü sayesinde bölgenin önemini bilen Venedik, Osmanlı Devletinin Akdeniz ticaretini baltalamasından korkarak Balkan ülkeleri ile çeşitli ittifak arayışları içerisine girmiş, ayrıca Arnavutları Osmanlı devletine karşı ayaklanmaya teşvik etmiştir. (Uzunçarşılı, s. 61)

1402 Ankara savaşının ardından Osmanlı Devleti sancılı bir süreç olan "Fetret Devrine" girmiştir. Fetret Devri beraberinde 11 yıl sürecek bir taht kavgalarını getirmiştir.

Taht kavgalarından dolayı I. Bayezid'in kurduğu merkeziyetçi düzen bozulmuş, buna bağlı olarak iç ve dış isyanları ile birlikte Anadolu Beyleri tekrar ihya olmuştur. Anadolu'da başlayan bozulmalardan, Rumeli olarak adlandırılan Balkanlarda fırsattan istifade eden Prenslikler ve Aristokrat aileler isyan bayrağı açarak Osmanlı hâkimiyetini tanımadıklarını ilan etmişlerdir. Balkan Coğrafyasında çıkan bu isyanlar ve Venedik'in desteği ile Arnavutlar 'da tekrardan Osmanlı'ya olan bağlılıklarından dönmüşlerdir. Bu sebep ile XIV. Yüzyıl Osmanlı Devleti incelendiğinde Osmanlı'nın hem Fetret'in tozunu silmeye çalışıp, yeniden teşkilatlanmaya giriştiği bir dönem olarak görülürken, hem de XV. Yüzyıla sirayet edecek

olaylarında zemininin atıldığı bir dönem olarak düşünülebilmektedir. (Hammer, 2007, s. 155-175) Keza Osmanlı XIV. Yüzyılda çeşitli antlaşmalar ve beraberindeki akın hareketleri ile devletin batıya uzanan kanadını açarken, Balkanlarda izlenen politika ile bölgedeki demografik yapının yanında, yeni bir hâkimiyet düzenini de bölgeye oturtulmaya çalışıldığı izlenimini yapmakta mümkündür. Osmanlı'nın hâkimiyet anlayışı ile şekillenen Balkan coğrafyasında her ne kadar Osmanlı'ya olan bağlılığını devam ettiren prenslikler Balkanlardaki yeniden inşa sürecinde önemli bir yer alsada, Osmanlı'nın hâkimiyet düzenine karşı olan topluluklar tarafından bu sürecin uzadığı da görülmektedir.

II. Murad ve II. Mehmet dönemi özellikle Balkanlarda çıkan isyanların çözüme kavuşturulmaya çalışıldığı ayrıca buradaki düzenin tekrardan sağlanması için fütuhat hareketlerinin de hız kazandığı bir dönem olarak nitelendirilmiştir. (İnalçık, 1953, s. 153-154) II. Murad döneminde Edirne sınırından başlayan ilerleyiş Arnavutluk topraklarına ve ötesine ilerlemiş, bu dönemde Arnavut asilleri Osmanlı hâkimiyetine karşı oldukları halde Osmanlı'ya karşı koyacak güçleri olmadığından ötürü sultana bağlılıklarını bildirmişlerdir. XIV. Yüzyılda Osmanlı Devletinin Balkanlar üzerindeki etkisi ve iskân politikaları ile birlikte daha önceki dağınık yönetim düzeninden merkeziyetçi bir düzene adapte olmaya çalışan, Balkan coğrafyasındaki Arnavut, 'Kastriota' ailesinin Osmanlı ile balkanlarda bulunan nüfuzlu aile ve prenslikler arasındaki ilişkilerde rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca Kastriota ailesinin Osmanlı ile ilişkileri fütuhat hareketlerinin üzerinde etkili olduğu bir süreçte başlamasına sebep olmuştur.

II. Murad'ın balkanlardaki ilerleyişi hususunda, Arnavutluk'ta Yuvan İli (BOA . nr. 6665) olarak adlandırılan bölgede nüfuza sahip olan Kastiriota ailesinin yöneticisi Ian Kastriota, Osmanlı'nın hâkimiyetini tanıdığını söyleyerek içlerinde 'Gjergj Katriota'nın da bulunduğu dört oğlunu Osmanlı sarayına rehin olarak göndermiştir. (Hammer, 2007, s. 187;

Lamartine, 1991, s. 225, Uzunçarşılı, s. 444, Zinkeisen, 2011, s. 572), Bu durum XV. yüzyıl Osmanlı – Arnavutluk ilişkilerinin temellerini oluşturmuştur. Gjergj Osmanlı sarayına getirildikten sonra devşirilmiş ve İskender ismini almış, kısa sürede II. Murad'ın

Arnavutluk'taki sancakbeyi haline getirilmiştir. (Hammer, 2007, s. 187; Zinkeisen, 2011, s. 573) Lakin batılılarca "İskender Bey" olan "İskender Bey" saraya gelişinden itibaren toprakları ile olan bağını gizliden de olsa devam ettirmiştir. (Kabashi, 2005, s. 7) II. Murad ile arasında yaşanan Tımar sorunundan ve kardeşlerinin katledilmesinden ötürü saraya olan bağlarını tamamen koparan İskender Bey, Osmanlı Devletinin 1443 tarihinde Macarlar ile giriştiği "Niş Muharebesi" sırasında emrindeki birlikler ile savaş meydanını terk etmiştir.(Hammer, 2007, c.2, s.240; Uzunçarşılı, s.59, Lamartine, 1991, s.227) Bunun ardından Arnavutluk'ta bayrak açarak yirmi yıldan uzun sürecek ve Fatih lakaplı II. Mehmed'i dahi uğraştıracak bir başkaldırışın ateşini yakmıştır. XIV. yüzyıldan XV. yüzyıla uzanan süreçte, Arnavutların "Gjergj Kastriota İskender Bey" önderliğinde tekrar toplanması ile birlikte 1447'de Sırp, Bulgar senyörlerinin de katılımı ile kurulan "Lezha Birliği" İskender Bey'in kral seçilmesiyle, Osmanlı Devletini, Arnavutluk ve balkanlardan uzaklaştırmak adına önemli bir teşkilatlanma meydana getirmiştir. Keza bu durum Osmanlı ve Arnavut ilişkilerinin de uzun sürecek çatışmalarında temeli olmuştur. Öyle ki II. Murad ve II. Mehmed dönemini kapsayan Arnavut sorunu Osmanlı için önemli bir tehdit oluşturmuş, bununla birlikte yirmi beş yıl boyunca Osmanlı Devletinin Balkan politikası ve fethi hareketlerini etkilemiştir.(İnalçık, 1953 s.153-154; Uzunçarşılı, c.2 s.70, Zinkeisen, 2011 s.85-86) Elbette bu süreci hazırlayan olguların anlaşılması gerekmektedir. Bu sebeple 1390- 1468 arasında Osmanlı'nın Arnavutluk ve Balkanlar üzerindeki hareketlerinin incelenmesi sorunun anlaşılması açısından önemli bir yer tutmaktadır.

İskender Bey'in gayr-ı nizami kuvvet ve az mühimmat ile Osmanlı Devleti'ne karşı başarı elde etmesi başta Hristiyan dünyasının kalbi Papalık ve Batı krallarının dikkatini çekmiştir. Hatta Papa bizzat kendisini kutsamış ve onun mücadelesinde tam anlamı ile başarıya ulaşması için kendisine dua etmiştir. (Kabashi, 2005, s. 10; Uzunçarşılı, c.1 s. 66) Bunun yanında Osmanlı'nı henüz tam gücüne kavuşmadığının farkında olan Papa, İskender Bey önderliğinde bir Haçlı Seferi düşüncesini de ortaya koymuştur. II. Murad, İskender Bey mevzusuna bir çözüm getiremeden vefat edince, bir tarafta Osmanlı Kartalı olarak bilinen Fatih öteki tarafta

Arnavut Kartalı olarak bilinen İskender Bey Balkan topraklarında çetin bir mücadeleye girişmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin pek sözünü etmediği ve Osmanlı tarihi üzerine yapılan çalışmalar içerisinde gereken önemi yakalayamamış olan İskender Bey ve Arnavutluk isyanlarının temelini anlamak, konu hakkında doğru bir analiz yapabilmek için öncelikle Balkanların yapısı ve balkanlardaki siyasi, iktisadi, ekonomik durumun anlaşılması gerekmektedir. Bununla birlikte Arnavutluk bölgesinin, mozaik bir yapıya sahip olan Balkan topraklarında ne gibi bir öneme sahip olduğunun anlaşılması Osmanlı'nın bölgeye verdiği önemin analizi konusunda bir fikir sağlayacaktır. Bu durumun anlaşılması, İskender Bey'in psikolojisi ve duruşundaki nedenin anlaşılması için tarihsel bir empati meydana getirecektir. Günümüzde dahi hikâye ve mitlere malzeme olan ve özellikle Arnavutluk'un ulusal bağımsızlık sembolü olarak kabul edilen Gjerg Kastrioti İskender Bey'in devam eden bağımsızlık ideasının uzun tesirli olmasının ardında anlaşılması gereken, bu duruşun etkilerinin doğru bir şekilde tahlil edilmesinden geçmektedir. Osmanlı Devleti'nin İskender'i, Batının Şövalyesi ve Papa'nın Kutsal Çocuğu (Kabashi, 2005, s. 10)¹ olarak nitelendirilen İskender Bey'in kim olduğunu tanımamızı sağlayacaktır. Bu durum Osmanlı Devletinin Balkan siyasetini de anlamamızı ve Osmanlı'nın Balkanlarda uzun yıllar kalıcı oluşunu sağlayan süreçleri de bizlere kanıtlarken, XX. Yüzyıla kadar uzanan Osmanlı- Arnavutluk ilişkilerinde İskender Bey'in rolünün anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

1 "Vero Dilecto Flio"

İskender Bey ve Arnavut isyanları hakkında bilgi veren Osmanlı vesikaları, olayların sebebini ve hadiselerin gelişimini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Hadiselerin yorumlanmasında tahrir ve mühimme defterleri de önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında Batılı tarihçilerin Osmanlı kronikleri, İskender Bey isyanı hakkında detaylı bilgilere yer vermektedir. Bu bağlamda Kronikler ve vesikaların ışığında yapılan karşılaştırmalar ile İskender Bey isyanının, Osmanlı'nın fethi hareketlerinin önünün kesilmesi ve yönetim

politikasının tekrar gözden geçirilmesi üzerinde olan etkileri, ayrıca İskender Bey'in isyanları ve Osmanlı Devletinin bu isyan karşısındaki tutumu mahiyeti ile anlaşılacaktır.

Bu çalışmanın amacı; İskender Bey isyanının Osmanlı Devleti üzerindeki etkilerini anlamaktır. Bunun yanında Osmanlı'nın, Balkanlar üzerindeki politikası ve İskender Bey'in, Osmanlı'ya başkaldırısının sebebinin anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda:

1. Osmanlı Arnavut ilişkilerinin zemini
2. İskender Bey ve Arnavut isyanının başlamasının sebepleri
3. İsyanın, Osmanlı Devletinin Balkanlara yerleşmesini nasıl etkilediği
4. İskender Bey ve Osmanlı Devleti arasındaki mücadele

Konuları hakkında inceleme yapılacaktır.

Osmanlı'dan Önce Balkanlar Ve Arnavutluk'un Durumu: Bölgede Bulunan Arnavut Feodalleri

Osmanlı Devleti balkanlardaki fütuhat hareketlerine başlamadan önce bölgenin durumu incelendiğinde, Balkanlarda feodal bir yapının hâkim olduğu görülmektedir. Ayrıca Ortodoks mezhepli Bizans İmparatorluğunun da buradaki feodal despotluklar üzerinde güç elde ederek büyük bir nüfuz edindiği izlenmektedir. (Demirkent, 1992, s. 4) Bölgenin mozaik bir yapıya sahip olması, Balkan coğrafyasında sıklıkla Katolik ve Ortodoks çatışmalarının meydana gelmesine sebep olmakta, bu durumdan mütevellit aileler arasında feodal bir aristokrasi oluşmaktadır. Bu durum Ortodoks mezhepli Bizans ve Katolik Venedik arasında da çatışmalar meydana getirmekte, meydana gelen çarpışmalardan Balkan halklarının da kötü anlamda etkilendiği de dile getirilebilmektedir. Özellikle Doğu ve Batı Roma'nın ayrılığında doğan ortam, yönetimin siyasi ve idari anlamıyla birbirinden tam manasında ayrılması, bunun yanında bölgenin bir kilit nokta teşkil etmesi sebebi ile Balkan topraklarının türlü çatışmaların arasında

kalmasını sağlamaktadır. (Akyol, Balkan Politikasında Arnavutluk:1912 ve Sonrası, 2007, s. 3) Bu sebeple Balkanlarda inanç anlamında da eşit derecede taraftarlık ve ayrılıkların söz konusu olduğu da söylenilebilmektedir.

Bizans İmparatorluğunun Balkan toprakları üzerinde izlediği siyaset, dönemin Eflak, Boğdan, Macar, Bulgar ve Sırp prensliklerinin de çekişmeleri için bir saha meydana getirmektedir. (Uzunçarşılı, s. 161-162) Halk içinde bu durumdan rahatsız olanlar küçük gruplar meydana getirerek isyana teşebbüste bulunmakta, bu durum ise sosyal refahın bozulduğu bir ortamın oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bizans İmparatorluğunun Balkanlarda oluşturduğu hâkimiyet sahasının denetimlerini tekfurlara bırakması, tekfurların ise zaten çatışmalardan yıpranmış halka despotça davranması neticesinde Bizans'ın, Balkanlar üzerinde imajını yitirdiği düşünülmelidir. (Zinkeisen, 2011 c.1, s.66)² Öyle ki Balkan haklarının Osmanlı'nın bölgedeki yayılmacı politikasına karşı barışçıl tutumu, halkın refah ortamını aramasından yahut bir halaskar beklentisinden kaynaklı olması da kuvvetle muhtemeldir.

2 Bizans İmparatoru Ioannes Kantakuzenos'un bölgeye atadığı valilerin bir süre sonra bağımsızlık ilan ederek Topia'yı öldürdüğünden söz edilmektedir.

Balkanlarda izlenen süreçte feodal beyliklerin fazlalığından dolayı, bölgede sosyal, ekonomik ve idari sorunlarda baş göstermektedir. Ayrıca Bizans'ın evlilik yolu ile bölgede nüfuz edinme siyasetinin de yitirilen otorite ile tesirini kaybettiği düşünülmelidir. Bununla birlikte Doğuda da Osmanlı'nın fetihleri ile Bizans'ın balkan politikasını etkileyen ve bir yandan gücünü yitirmesine sebep veren etkenlerin, Bizans İmparatorluğunun Balkan siyasetini yakından etkilediği de kuvvetle muhtemeldir. Kaybettiği güç ile birlikte Balkanlar'da gerekli otoriteyi sağlayamayan Bizans'ın durumundan istifade eden feodal beylerinin, hâkimiyet sahalarını genişletmek adına çatışma yaşadıkları hususunda bilgiler de mevcuttur. (Zinkeisen, 2011, c.1, s. 408-413)

Balkan topraklarında meydana gelen çatışmaların ekseri olarak mezhep savaşlarından kaynaklı olduğu ve bunun yanında siyasi sebepler ile desteklendiğini söylemek mümkündür. Lakin Osmanlı öncesi Balkanlar hakkında yapılan incelemeler bizlere çeşitli bilgilerde aktarmaktadır. Ayrıca bölgede Ortodoks ve Katolik kiliseleri neticesinde küçük prensliklerden, krallıklara kadar birçok unsurun kiliseler tarafından kontrol edilmesi neticesinde kolaylıkla savaş ortamının oluşabileceği anlaşılmaktadır. (Ruga, 2017, s. 166) Ortodoks olan Bizans İmparatorluğunun bölgedeki gücünü neredeyse kaybetmesi, Ortodoks kilisesinin gücünü bir bıçak gibi kesmiştir. Bu durum erken dönemde Venediklerin himayesi ile Katoliklerin kuvvetlenmeye başlamasına neden olmuştur (Ruga, 2011, s. 27). Bizans'ın bunun önüne geçmek adına attığı adımların başarısız olması, bunun için çeşitli çareler arayarak siyasi ittifaklar yapması, hatta Prensliklerle yaptığı evlilik politikası ile tekrardan nüfuz kazanmaya çalışması da bunun bir neticesi olarak gösterilebilmektedir. XIII. Yüzyılda Osmanlı'nın ortaya çıkışı ve Türklerin, Bizans'ın içinde bulunduğu durumun farkındalığı ile bölgeye akınlar düzenlemesi, Balkanlarda uzun süreli devam edecek bir sükûnetin de habercisi olacaktır.

XIII. Yüzyılda Balkanlarda bulunan feodal beyler arasında Sırp, Bulgar, Macar asilleri bulunurken aynı zamanda birçok Arnavut beyleri ve prenslikleri de bulunmaktadır. Prensliklerin, Sicilya Kralı Şarl Danju Tarafından meydana getirtildiği üzerine görüşlerin yanında bu ayrımın Bizans ile mücadelelere sebep olduğu hakkında bilgiler de yer verilmektedir. (Uzunçarşılı, c.1, s.202) Bu prensliklerin asillerinden bir kısmı Bizans İmparatorluğu ile siyaset gereği evlilik gerçekleştirmiş bu sayede Bizans'ın Balkanlar üzerindeki nüfuzunu oluşturmuşlardır. (Uzunçarşılı, c.1, s.202) Bu feodalite beraberinde elbette hiyerarşik bir çatışma ortamının oluşmasına da sebebiyet vermektedir. Arnavutluk bölgesinin özellikle Adriyatik'e kıyısı olması Akdeniz ticareti noktasında bölgede oluşan yoğunluğun bir sebebi olarak düşünülebilmektedir. Ayrıca bölgenin tepeliklerden meydana gelmesi ve karşılıklı yapılacak muharebelere elverişli olmaması dönem içerisinde Arnavutluk'un fazla muhasara altında kalmadığının, bu sebeple birçok prensliğin mevcudiyetini nasıl koruduğu hakkında da bizlere bir fikir vermektedir. Lakin Arnavutluk her ne kadar sık muhasara altına alınmasa da bölgede teşekkül etmiş despotluklar, siyasi çatışmalar ve mezhep savaşlarından

uzak durmayarak Balkan bölgesinde meydana gelen olayların gidişatına da etki etmektedir. Arnavut Prenslüklerinden bir kısmı, ne kadar gücünü kaybetse de Balkanlarda rol oynayacaklarını düşündükleri Bizans ile ittifak kurmaktan geri durmamakla beraber, Venedik ile çıkarları doğrultusunda siyaset yürütmeyi de ihmal etmemişlerdir (Encyclopedia Britannica, 2020).³ Her ne kadar mezhepsel farklılıklar göz önünde bulunsun da bu durumun kendilerine Balkanlar üzerindeki siyasette bir güç sağlayacağı düşüncesinde de oldukları muhtemeldir. Öyle ki Arnavut prensliklerinin büyük bir kısmının Katolik olduğu bunun temel nedenini Roma'ya kadar dayandıran bilgiler de yer verilmektedir (Kabashi, 2005, s. 7; Balcı ve Karaevli, s.2). Bu bağlamda Zinkeisen, Arnavutların bu kilit noktada sıkışarak bir dönem Slavlaşma tehlikesi içerisine girdiklerinden söz eder. (Zinkeisen, 2011, c.1, s. 123). Arnavutlar bu durumda muhtemelen Katolik kilisesi tarafından muhafaza edilmiş ve Osmanlı bölgeye gelene kadar İslam ile tanışmamışlardır. 3 Bzk. Albanianian Medieval Culture, Encyclopedia Britanica, (Decline Byzantium, The Ottoman Empire: The Nature of Turkish Rule)

Bu durum Arnavutlar da Hristiyanlık inancının ne denli sağlam temeller ile yapılmış olduğunun göstergesi sayılabilmekte fakat Hristiyan dünyası içerisinde yaşanan mezhepsel çatışmalar kuvvetle muhtemel Arnavut despotluklarının bir kısmının Hristiyanlıktan biraz daha uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Keza bahsi geçtiği üzere Osmanlı sayesinde İslam ile tanışarak hızla İslam'ı kabul etmeleri bunun bir neticesi olarak düşünülebilmektedir.

Osmanlı Arnavutluk bölgesine adım atmadan önce burada Bizans ile akraba Arnavut prenslikleri bulunmaktadır. Prenslükler içerisinde Balsa ailesi balkanlarda bulundurduğu nüfuz sayesinde bölgede ise hâkim güç sayılabilmektedir. Öyle ki Arnavutluk'un kuzeyinde zuhur etmiş bu Latin prensliği kendisine başkent olarak İşkodra'yı tutmuştur. (Uzunçarşılı, c.1, s.203) Balsa ve Topia Arnavut prenslikleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. (Zinkeisen, 2011, c.1, s.567) Prenslükler, Bizans ile her ne kadar siyasi ve politik problemler yaşasalar da küçük fırsatları gözetmekten geri durmayarak, Bizans ile siyasetlerini taze tutmaya çalışmaktadır. (Zinkeisen, 2011, c.1, s. 566) Bunun yanında merkezde sayılabilecek bir diğer güç Topia prensliği de bulunmaktadır. Topia'lar nüfuzlu olmalarından sebep, Balsa'lar gibi dağılmış olan Arnavutları tek bir siyasi birlik altında toplama düşüncesi içinde oldukları kuvvetle

muhtemeldir. Ne yazık ki siyasi ve dini bölünmüşlük bu duruma engel olmaktadır. Keza Arnavut ailelerinden bir kısmı Ortodoks ve bir kısmı Katolik mezhebine bağlı bulunmaktadır. (Ruga, Arnavutluk'ta Osmanlı Dönemi: XV-XVII Yüzyıllarda Müslümanlar ve Hristiyanların Birlikte Yaşama Deneyimi, 2018, s. 206) Bu mezhepsel ayrılık Arnavut prensliklerinin birleşip merkezi bir otorite tarafından yönetilmesinin başlıca engellerinden birisi olarak düşünülebilmektedir. Ayrıca bir diğer sebep ise Balsa ailesinin bölgedeki diğer siyasi güçlere olan üstünlüğü sayılabilmektedir. Balsa'ların nüfuz olarak kuvvetli olması Topia ailesinin bu düşüncesini engelleyen bir diğer sebep olması muhtemeldir. (Danişmend, c.1)⁴ Her ne kadar Topia ailesi Balsalar ile siyasi ittifak ve akrabalık kurmaya çalışsa da bunun altında Topia'ların, Balsa ailesinin nüfuzu ve otoritesinden faydalanma düşüncesi yatmaktadır. (Danişmend, c.1, s. 69) Bu iki güç unsurunun yanında Arnavutluk'ta "Commenis, Aranit, Muzlaka ve Cjernovic, Kastriota" aileleri de bulunmaktadır. Bu Feodal yapı içerisinde pek güç sahibi olmasalar da ileride İskender Bey'in amacına önemli hizmetler sağlayacaklardır. (Kabashi, 2005, s. 8)

4 Balsaların'da Arnavutluk'ta siyasi bir birlik kurma isteği içerisinde olduğunun hatta George Balsa'nın bu uğurda birçok kez savaştığı hususunda bilgiler mevcuttur.

Arnavut aileleri kendi içlerinde de sürtüşmeler yaşamakta, bunların bir kısmı siyasi olurken büyük bir bölümünü Ortodoks ve Katolik çatışması oluşturmaktadır. (Ruga, 2017, s. 166) Ayrıca bu durum içerisinde Sırp despotlukları ile de mücadele etmektedirler. (Jorga, 2009, s. 227-228) Özellikle Balsa ailesi Sırp despotluklarına büyük çarpışmalara girilmiştir. Fakat Sırp'lar sık sık siyaseti baltalamaktan geri durmamıştır.

Sırp'ların buldukları konum stratejik olarak önemlidir.⁵ Ayrıca Arnavutluk'un kuzey bölgesi nerede ise tamamen Sırp despotlukları tarafından çevrilmiştir. Bu durumdan Bizans dâhil, birçok Krallık farkında idi. Belgrad'a uzanan yolda Sırp'lar bir anahtardı. Ayrıca Sırp'ların Arnavut topraklarında hâkimiyet alanı sağlaması kimi zaman Arnavut ve Sırp despotlukları arasındaki tansiyonu yükseltmekte, buna yerine göre mezhepsel çatışmalarda dâhil edilmektedir. Arnavut aileleri bunun dışında Macar, Bulgar, Boşnak krallıkları ile de siyasi bir

bağ içerisinde idi. (Danişmend, c.1, s.77) Fakat Osmanlı akıncılarının Balkan topraklarında ilerlemeye başlaması Balkanları ve buradaki siyaseti tamamı ile değiştirecektir.

5 Sırp, Arnavutluk'un Kuzey bölgesini elde tutmaktadır.

6 Bu durumun bölgede uygulanan iskân politikası ve siyasi teşekkülden olduğu düşünülebilir.

Osmanlı'nın Balkanlara Verdiği Önem

Osmanlı tarihi içerisinde "Balkan" coğrafyasının önemini ve siyasetini anlamak, Osmanlı'nın bölgeye gösterdiği değer açısından önemlidir. Osmanlı Devleti Balkanlar'da oluşturduğu yapı ile devletin birçok ihtiyacını karşılarken, fetretin ardından toparlanma sürecinde bölgede oluşturduğu sistem neticesinde kolaylıkla teşekkül edebilmiştir.⁶ Birçok araştırmacı bu fikir üzerinde mutabık kalmaktadır. Bu sebeple Osmanlı'nın Balkanlara verdiği önemin anlaşılması devletin Arnavutluk üzerindeki politikasını etkileyen sebeplerin sağlıklı bir şekilde analiz edilebilmesini sağlayacaktır.

Araştırmalardan anlaşıldığı üzere Osmanlı Devleti'nin Balkanlara doğru ilerleyişi "Orhan Gazi" (1281-1362) döneminde başlamıştır. Osman Gazi'nin ardından Bizans ile verilen mücadelelerde alınan galibiyetler, Osmanlı Devleti'nin Gelibolu sınırlarına kadar gelmesini ve buradan batıya doğru açılan Balkanlar kapısına adım atmasını sağlamıştır (Sancaktar, 2011, s. 29). Ayrıca Orhan Gazi dönemi ile başlayan devşirme sisteminin, gelecekte dahi ekseriyetle Balkan topraklarında uygulanması bölgenin Osmanlı Devletinin askeri sistemindeki üzerinde oluşturduğu etkinin bir kanıtı olarak gösterilebilmektedir. Orhan Gazi ardından "Sultan I. Murad Hüdavendigâr" zamanında Balkanlar'da fütihat hareketlerinin gelişmesi ile Balkan halkları Osmanlı Devleti ile Tanışmaya başlamış, Osmanlı ise bölgenin önemini kavrayarak Balkanlar'da kendi hâkimiyet anlayışı perspektifinde uygulamalarda bulunmaya başlamıştır. Osmanlı'nın bölgedeki bu uygulamaları "Pax Ottomana" adı verilen mefhumunda ortaya çıkmasına sebep olmuştur. (Ortaylı, 1999, s. 106-112)

Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki fütihat hareketlerinin, I. Murad'ın akınları ile bölgeye Osmanlı hâkimiyet anlayışını taşıdığı düşünülebilmektedir. Sultan I. Murad döneminde Balkanlar da önemli bir hâkimiyet alanı oluşturulmuş, 'I. Bayezid' döneminde ise buradaki hâkimiyet unsurları pekiştirilmiştir. Osmanlı Devleti bölgede hâkimiyetini geliştirmeye başladığı andan itibaren kendi yönetim anlayışı olarak adlandırılan 'Millet Sistemini' buraya yerleştirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin Balkanların stratejik ve ekonomik getirilerinin farkında olduğu da muhtemeldir. Zira bir devletin elde ettiği bölgedeki iskân ve istimalet siyaseti bölgede biran önce hâkimiyet unsurlarının pekişmesi amacı ile meydana getirilmektedir. Bununla birlikte bölgedeki yönetim siyasi, sosyo kültürel, ekonomik ve dini alanda da yeni gelişmeler meydana getirmiştir (Rruga, 2011, s. 107). Osmanlı bölgede hâkimiyet alanını tahsis etmeye başladıkça buraya daha önce bölgenin alışık olmadığı bir yönetim tarzı getirmiş, keza bölgedeki Türk yerleşiminden rahatsız olan Avrupa'nın bunu utanç verici ve tehlikeli olarak nitelendirdiğinde dair bilgelere yer verilmiştir (Jorga , 2009, c.1, s.194).

Balkanların Osmanlı açısından birçok önemi bulunmaktadır bunlar siyasi, ekonomik ve diplomatik olarak nitelendirilebilmektedir. Osmanlı siyaseti açısından Balkanlar sağladığı stratejik önem ve teşkilatlanma açısından büyük bir yere sahiptir. Keza Osmanlı'nın fetret sürecinde tekrardan yapılanması Balkanlarda sağladığı iskân ve müesseseler sonucu meydana gelmiştir (TDV İslam Ansiklopedisi, 1995, c.2, s. 480-482). Bunun yanında siyasi sebepler beraberinde ekonomik ve diplomatik sebepleri de getirmektedir. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan elde ettiği devşirmeler, devletin askeri ve idari sınıflarında bel kemiğini oluşturmuştur (Kuzucu, 2012, s. 310). Bunun yanında bölgede uygulanan Tımar sistemi buradan sağlanan finansmanın bir delili sayılabilmektedir. Balkanların Avrupa'ya açılan bir kapı olması beraberinde, Adriyatik ve ticaret yolları ile olan bağlantıları da bölgenin önemini Osmanlı'nın gözünde arttırdığı söylenebilmektedir. Balkanlar'ın konumu ile önemli lojistik, ticari, ekonomik ve askeri yönlerinin bulunması bir devlet için önemli kaynaklar sayılabilmektedir. Ayrıca bölge

Karadeniz, Ege ve Akdeniz'i kontrol eden bir sahaya sahiptir. Halil İnalçık bölgede Arnavutluk'un önemli bir noktada bulunduğu bahsederek, Balkanlar içerisinde bu bölgenin Orta Avrupa ve İtalya için bir kilit olduğunu vurgulamaktadır (İnalçık, 1953, s. 153).

Osmanlı Arnavutluk Münasabetleri Ve Kastriyotalar

Osmanlı Arnavutluk münasebetleri Balkanlardaki fütuhat hareketlerinin kaçınılmaz bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Arnavutluk'ta bulunan Prenslüklerin iç çatışmaları ve bu karışıklığa Sırlar ve diğer unsurlarında dâhil olması neticesinde, Arnavutluk prensleri Osmanlı'yı içlerinde buldukları durumdan sıyrılmak için bir halaskar olarak görmüşlerdir.⁷ Nitekim araştırmalar Osmanlı ve Arnavutluk münasebetlerinin bu doğrultuda 1358 yılında Janina Despotunun Osmanlı'ya olan yardım çağrısı ile başladığı şeklinde bilgilere yer vermektedir (Aktaran Dritian Egro, Alıntılaman Rrruga, s.161). Bunun ardından I. Bayezid döneminde Osmanlı Devleti, Arnavutluk üzerinde Balkanlarda sağladığı hâkimiyet alanı neticesinde önemli derecede söz sahibi olmuştur. Yine I Bayezid döneminde Tımar rejimi Arnavut topraklarına oturmaya başlamıştır (İnalçık, 1953, s. 156). Bu durumdan rahatsız olan Arnavut feodalleri 1402 Ankara Savaşı sonrası Osmanlı'nın içinde bulunduğu karışık durumu fırsat bilerek Osmanlı hâkimiyetini tanımadıklarını dile getireceklerdir.

7 Arnavutlar bağımsızlıklarına düşkün milletlerdir. Osmanlı'nın bölgede sağladığı sistemin düzensiz Avrupa rejimi yanında tercih edildiği ve bununla birlikte hızla Osmanlı'ya bağlılıklarını bildiren Balkan halkları içerisinde Osmanlı'nın sistemini Bizans, Venedik, Sırp çekişmelerinin olmadığı bir düzene tercih ettikleri kuvvetle muhtemeldir.

Osmanlı Arnavutluk topraklarına doğru ilerleyişi sırasında bölgede üç hâkim unsur bulunmaktadır. Bunlar Bizans, Sırp ve Venedik güçleridir (Caka, 2015, s. 140). Sırlar Stefan Duşan zamanında Arnavutluk'un kuzey bölgesinde hâkimiyet kurmuştur (Nasuhbeyoğlu, 2008, s. 7). Ayrıca Venedik ve Katolikler Arnavutluk sahillerini tutmuş vaziyette bulunmaktadır (Mala, 2013, s. 234). Bizans eskisine nazaran bölgede daha zayıf bulunmakla beraber burada nüfuz bulundurmasından mütevellit, Balkan halkları Bizans'ın içinde bulunduğu durumlardan

dolaylı etkilenmektedir (Nasuhbeyoğlu, 2008, s. 5). Osmanlı muhtemelen bölgedeki mevcut durumun farkındadır ve Arnavutluk'un bulunduğu kilit nokta Osmanlı açısından önem arz etmektedir. Bu durumdan sebeple

‘‘Ahmet Cevdet Paşa’’ eserinde Arnavutluk'un Osmanlı için Rumeli'de kilit bir nokta oluşturduğundan bahsetmektedir(Akt. Ahmed Cevdet Paşa, Alıntılayan: Kuzucu, 2012, s.312). Osmanlı bölgenin durumunu elbette müşahede etmiştir. Bu sebeple bölgeyi ele geçirmek Osmanlının gözünde muhtemelen büyük bir hedef halini almıştır. Zira Arnavutluk Adriyatik denizini saran bir sahaya buradan Akdeniz ve Balkanlara nüfuz eden bir alana sahiptir (Birecikli, s. 1043).

Osmanlı Devleti Arnavutluk'ta hâkimiyetini aşamalı bir şekilde sağlamıştır. Öncelikle Bizans'ın bölge ile olan ilişkisini kesmiştir. Daha sonra Sırlar ile mücadeleye girişmiş ve Sırp feodal sınıflarını yıkarak bölgeye yerleşmeye başlamıştır (Duka, 1991, s. 69). Böylece Arnavutluk'un kuzeyindeki Sırp hâkimiyeti kırılmış ve bölgede oluşturduğu baskı yok edilmiştir. Osmanlı 1385 ve 1389'da uyguladığı girişimler ile Balsa prensliği ile karşı karşıya gelmiş ve Arnavutluk'un bu önemli gücünü mağlup ederek Kruja ‘‘Akçahisar’’ ve İşkodra gibi Arnavutluk'un iki önemli merkezini ele geçirmiştir (Uzunçarşılı, c.1, s.234).8

8 Ayrıca müellif aynı sayfada Osmanlı Devleti'nin, Prens Topia'nın davetini fırsat bildiğini Balşa ve Topia'lar arasındaki çatışmalardan istifade edildiğinden söz etmektedir.

Osmanlı'nın 1389'da Balsa'ları galebe çalması ve Kruja ile İşkodra'ya sahip olması bölgedeki feodallerin Osmanlı'nın hâkimiyetini tanınmasını sağlamıştır. Bilahare Osmanlı ele geçirdiği bölgelerde iskân politikasını uygulamaya devam etmiştir. Arnavut feodalleri bölgede Osmanlı'nın hızla yerleşen kuvvetinin farkında olarak Osmanlı hâkimiyetini kabul etmeye başlamış, bu süreç zamanla bölgede Osmanlı'nın hâkimiyetinin sağlanacağı hususunda bir öngörü oluşturmuştur (Duka, 1991, s. 64). Osmanlı bölgede her ne kadar hâkimiyet sahası meydana getirse de bu uzlaşmalı bir yol izleyerek sağlanmıştır. Arnavutların milliyetçi duygulara sahip olmasının böyle bir yol izlemede etkili olduğu düşünülmelidir. Bu dönemde

Kastriotlar ile yapılan vasallık antlaşması ileri de çıkacak Arnavut isyanlarının muhtemelen ilk adımını teşkil etmektedir. Osmanlılar ve Arnavut feodalleri arasında yapılan vassallık antlaşmaları, Osmanlı devleti ve Kastriotlar arasındaki ilk münasebet değildi, daha önce Osmanlı'yı Balkanlardan atmak üzere yapılan girişimlerde Kastriotlar'da rol almışlardır (Uzunçarşılı, c.1, s.207-208).

Kastriotlar hakkında kaynaklarda çeşitli bilgiler mevcuttur. Bu bilgiler arasında Kastriotların Balsa ve Topia'ların, Osmanlı tarafından yenilgiye uğratıldıktan sonra büyük bir hâkimiyet alanına sahip oldukları, yani Balsa'ların mirası üzerine kuruldukları anlaşılmaktadır (Zinkeisen, 2011, c.1, s.568-569; Uzunçarşılı, c.1, s.207-208). Kastriotlar hakkında bilgiler bununla sınırlı kalmamaktadır. Kaynaklar İskender Bey'in babasının da önemli Arnavut feodal beylerinden biri olduğu hakkında bilgilere yer vermektedir (TDV İslam Ansiklopedisi, 2000, c.22, s.561). Diğer tüm Arnavut feodalleri gibi Kastriotlar'da İskender Bey'in büyük babası zamanında Osmanlı ile vassallık antlaşması yapmışlardır. Buda Topia ve Balsa'lardan sonra Arnavutluk üzerinde ciddi söz ve nüfuz sahibi bir feodal beyin baskılanması anlamına gelmektedir.

Osmanlı Arnavutluk'un önemli beylerini vasallaştırmakla ve bölgelerini ele geçirmekle, kendi yönetim şeklini burada uygulamaya başlamıştır. I. Bayezid döneminde Balkanlarda önemli bir yerleşim sağlanmış, muhtemelen feodaller bu durumdan memnun kalmamışlardır. Halil İncik I. Bayezid döneminde toprak yönetimi hususunda ki anlayışlıların Arnavutluk ve Balkanlarda yerleştiğinden söz eder (İncik, 1953, s. 156). Fakat Osmanlı'nın bölgedeki bu durumu çok fazla sürmemiştir. I. Bayezid'in 1402 senesinde Timur ile Ankara Savaşında aldığı mağlubiyet neticesinde Fetret dönemine giren Osmanlı'nın durumundan istifade ile fırsat kollayan birçok beylik vassallık antlaşmalarından dönerek Osmanlı hâkimiyetine karşı isyan bayrağı açmıştır. Arnavutluk'ta çıkan isyanların bir kısmı II. Murad döneminde dahi devam etmiş, bu dönemde İskender Beyin babası II. Murad'a karşı tekrar bağlılık bildirerek içlerinde İskender Bey'inde olduğu dört oğlunu Osmanlı sarayına rehin olarak göndermiştir(Hammer, 2007, c.1, s.187). Osmanlı ve Kastriotlar arasındaki bu bağlılık antlaşması ile birlikte Arnavutluk üzerinde sağlanan hâkimiyet Venedik ve Napoli krallıklarını tedirginlik içerisinde

sokacaktır (Jorga , 2009, c.1, s. 361-362). Zira Osmanlı jeostratejik açıdan önemli bir bölge üzerinde bu sayede hâkimiyet tahsis etmiş ve bununla beraber önemli bir kilit noktası üzerinde denetim hakkına sahip olmuştur (İnalçık, Osmanlılar ve Haçlılar, 2014, s. 89-90).

İskender Bey İsyanı (1443- 1468)

İskender Bey isyanı mahiyeti ile Osmanlı Devleti'nin XV. yüzyılda Arnavut ilişkilerini anlamak ve bu dönemdeki Balkan politikası üzerindeki etkilerin anlaşılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple Osmanlı ve Arnavutluk ilişkileri üzerindeki gelişmeler iki aşamada ele alınmalıdır. Bu Osmanlı'nın ilk XIII ve XIV. yüzyıllardaki fütuhat hareketleri sonucu meydana gelen karşılaşmalar ve XV. yüzyıl

İskender Bey isyanı ve sonrasıdır. Osmanlı XIII ve XIV. yüzyıldaki fütuhat hareketleri neticesinde Balkanlarda önemli bir hâkimiyet alanı tahsis etmiş ve burada Tımar, pençik sistemlerini uygulamaya başlamıştır. Ayrıca oluşturduğu millet sistemi ile gayrimüslimlerin yaşayışlarına herhangi bir müdahalede bulunmamış, azami derecede burada kurduğu düzenden istifade etmeye çalışmıştır (Birecikli, s. 1025). Balkanlarda Osmanlı'nın getirdiği sistemden memnun olan halklar gibi bundan rahatsız olan topluluklarında olduğu görüşü yaygındır. Özellikle burada Venedik destekli Arnavut feodallerinin sürekli gelenekçi yapılarına ve kimliklerine bir tahrik ile Osmanlı'ya karşı başkaldırmaya teşvik edildiği düşünülmelidir.

XV. yüzyılda Osmanlı'ya dört kardeşi ile rehin gelen ardından İskender Bey adını alacak Gjergj Kastriota dokuz yaşında devşirilerek Osmanlı sarayında eğitim görmüştür (Danişmend, c.1, s.161; Zinkeisen, 2011, c.1, s.187). Arnavut feodallerinin çocuklarını bağımsızlık duygusu ve inatçılık ile yetiştirmeleri, ayrıca Gjergj'in eğitiminde bizzat babasının rol üstlenmesi onun muhtemelen ileride ki inatçı karakterinin de inşasında rol oynayacaktır (Lamartine, 1991, c.1, s.225). İskender Bey, ilk başlarda zekâsı ile dikkat çekmiş ve kısa süre içerisinde Osmanlı içinde kendine nüfuz edinmiştir. Belirli bir eğitimin ardından II. Murad'ın iç oğlanlığı daha sonra Osmanlı'da Arnavut birliklerinin komutanlığına getirildiği bilgileri de mevcuttur (Zinkeisen, 2011, c.1, s.153; Hammer, 2007, c.1, s.187). Bu durum sadece bununla sınırlı

kalmamıştır. Çalışmalar II. Murad'ın İskender Bey'i kısa sürede Akçahisar Sübaşılığı görevine getirdiğini göstermekte, H. 385 Tarihli Arnavid sancağı defterinden anlaşılması gereken İskender Bey'in Sübaşılık görevi yaptığı sürede Arnavutluk'ta Tımar toprakları olduğu yönündedir (İnalçık, 1953, s. 159).

İskender Bey'in saraya karşı olan sadakatsizliği hususunda birçok iddia meydana getirilmektedir. Bu onun Osmanlı'da önemli bir mevkie ve nüfuza sahip iken neden isyan ettiği hususunda aranan sorulara cevap olmak için meydana getirilmiştir. Kabashi Arnavutluk'ta İskender Bey imgesini incelediği çalışmasında, İskender Bey'in aslında Osmanlı sarayına geldiği andan itibaren el altından ülkesi ile bağlantılarını devam ettirdiği bilgisini aktarır (Kabashi, 2005, s. 10-11; Uzunçarşılı, c.1, s.209). Bununla birlikte Osmanlı Tarihi ile ilgili çalışmalar da İskender Bey'in babasının, Gjergj'in yanında ona ülkesi, dili ve milli bilinci unutturmayacak eğitmenler gönderdiği bilgisine yer verilir (Lamartine, 1991, c.1, s.225). Bu bağlamda İskender Bey isyanın temellerinin aslında hoşnutsuzluk içinde saraya rehin gelen Gjergj'in zaman içerisinde aşamalı olarak geliştirdiği bir fikrin ürünü olduğu düşünülebilmektedir. Birçok çalışma İskender Bey isyanını kişisel nedenlere bağlamıştır. Lamaritne, İskender Bey'in, II. Murad'ın emri ile kendi halkını katletmeye zorunlu bırakıldığı konusunda bilgilere aktarmaktadır (Lamartine, 1991, c.1, s.226). Buradan hareketle İskender Bey isyanının temellerinin aslında vicdani bir zemine oturtulup, isyanın etkenlerinden ulusalcı bir çıkarım yapılması gerektiği üzerine girişimlerde bulunur. Lakin kroniklerde İskender Bey isyanının temeli birçok nedene dayandırılmıştır. Bunlar içerisinde ulusalcı nedenler olduğu gibi dini ve ekonomik nedenlerde gösterilmiştir. Bununla birlikte Topkapı Arşiv No: 6665 olan Osmanlı'ya ait bir vesikada isyanın veraset hakkı üzerinden kaynaklandığını muhtemel kılmaktadır.9Keza veraset hakkı hususunda birçok çalışma mutabık kalmaktadır (Hammer, 2007, c.1, s.188; İnalçık, 1953, s.160-161; Lamartine, 1991, c.1, s.226; Uzunçarşılı, c.2, s.59). İnalçık, Osmanlı arşiv belgelerini inceleyerek İskender Bey'e verilen tımar gelirinin düşük olduğu bilgisini verir ve bu sebeple İskender Bey isyanını ekonomik bir zemin üzerine oturtmaya çalışır (İnalçık, 1953, s.160). Ayrıca Zinkeisen, II. Murad'ın İskender Bey'e ve onun yeteneklerine çok güvendiğini fakat İskender'in kardeşlerinden tedirgin olup, ondan habersiz

kardeşlerini öldürttüğü yönünde bilgiler aktarır (Zinkeisen, 2011, c.1, s.573). Zira bu durum; İskender Bey'in veraset hakkını alamaması, topraklarının bir başkasına Tımar olarak verilmesi, halkını II. Murad emri ile cezalandırdığı ve kardeşlerinin sebebiz yere öldürüldüğü bilgileri bir araya getirildiğinde İskender Bey'in saraya karşı olan sadakatini yitirmesinin sebeplerini açıklar niteliktedir.

9 Belgede İskender Bey'in, Sultan II. Murad'dan baba hakkı olan "Müs" zeametini istediği ve bunun kendisinin veraset hakkı olduğu vurgulanmaktadır. T.C Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Arş No: 6665

XV. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin hızlı bir şekilde Arnavut topraklarını ilhak ettiği görülmektedir. H. 835 tarihli Defter-i Sancak-i Arnavid, Osmanlı devletinin bölgede olan düzeni ve mevcut teşkilatlanmayı bizlere sunan en önemli vesikalar arasındadır. Belge incelendiğinde Osmanlı Devleti'nin Arnavutluk'u kuzey ve güneyden sararak bölgeyi tam bir abluka içerisinde tuttuğu görülmekte, bu bölgeler içerisinde İskender Bey'in babasının toprakları olan "Mat" adı verilen zeamette bulunmaktadır (Danişmend, c.1, s.186; Uzunçarşılı, c.1, s.208). Ayrıca Osmanlı'nın bölgede etkisini yönetim, maliye ve askeri alanda sınırladığı anlaşılmaktadır (Birecikli, s. 1025). Bu durumun getirdiği hoşnutsuzluk ve feodallerin tutumları ile muhtemelen bir isyan çıkabileceği düşünülmelidir. İncalcık, 1431-1432 yıllarında Arnavutluk'ta yapılan tahrirlerin, uygulanan vergi ve idare usullerinin feodallerin huzursuz olmasına neden olduğu bilgisini aktarmaktadır (İncalcık, 2014, s. 91). Bu durumda İskender Bey'in 1443'te başlatacağı isyanın bölgede desteklenmesi ve kısa sürede kuvvetlenmesinin nedenleri anlaşılmaktadır.

İskender Bey, Osmanlı'ya karşı sadakatini yitirmesinin ardından belirli şartların oluşmasını beklemiş ve bunu 1443'te Osmanlı'nın girdiği "Niş" muharebesinde gerçekleştirmiştir. Bunun için Reisülküttabın mührü ile Akça Hisar sancakbeyi olarak atandığını gösteren sahte bir ferman kullanmış ve Arnavutluk'a vararak Kruja kalesini rahatlıkla ele geçirmiştir (Hammer, 2007, c.1, s.187-188; Lamartine, 1991, c.1, s.227; Uzunçarşılı, c.1, s.209). İskender Bey'in bu tutumu babasının ölümü üzerine Osmanlı Sultanı

II. Murad'dan umduklarını görmemesi, hayal kırıklığı ve II. Murad'a karşı oluşan güvensizlikle eşdeğer düşünülmelidir. İnalçık, İskender Bey'in babasından kalan verasetinin birkaç müdahale ile "Andre Karlo" adında bir başkasına verildiği bilgisini aktarır (İnalçık, 1953, s.167). Andre Karlo hakkında herhangi bir çalışma yapılmamakla birlikte, Karlo'nun bir Sırp veya Katolik kökenli olduğu ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

1443'te başlayan isyan ilk başlarda önemsenmemiştir. Lakin İskender Bey Arnavutluk'a vardığından itibaren kısa süre içerisinde 1444'te bir kongre meydana getirmiş, diğer Arnavut feodalleri tarafından Arnavutların reisi kabul edilmiş ve oluşturduğu Lezha Birliği ile Osmanlı'ya karşı ilk mücadelesini başlatmıştır (Hammer, 2007, c.1, s.188; Uzunçarşılı, c.2, s.60). Arnavutluk üzerindeki incelemelerde Arnavut feodallerinin geçim vasıtalarının idare ettiği topraklar olduğu anlaşılmaktadır. Feodalite burada yerleşik bir düzen olduğundan Osmanlı hâkimiyetinin burada sağlanması elbette bölgeyi kontrol altında tutanlarda dâhil olmak üzere feodal beylerini huzursuz hale getirmiştir. İnalçık, Osmanlıların bölgede oluşmuş anlayışın, kendi yönetim anlayışları ile uzlaşmayacağını müşahade ettiğini bu sebeple feodalleri kendi topraklarında Tımar sahibi olarak bırakmanın çözüm olduğu bilgisini aktarmaktadır (İnalçık, 1953, s.158). Bu durum İskender Bey isyanının aslında kolay olarak taraf kazanmasının bir sebebidir. Merkezi bir yönetime bağlı olmaktan rahatsızlık duyan Arnavut feodalleri İskender Bey'in mücadelesine bu sebeple haklı olarak katkı sağlamış ve onu desteklemişlerdir.

1444'te Lezha Birliğinin kurulduğu haberi Osmanlıya karşı bölgede oluşacak yeni bir kuvvetin varlığı uyarısını vermiştir (Danişmend, c.1, s.184; Uzunçarşılı, c.2, s.60). İskender Bey bunun hemen ardından kısa sürede Osmanlı kuvvetlerini bölgeden çıkarmış, bu durumda Arnavutluk üzerinde Osmanlı denetimini yitirmiştir. Osmanlı tarihi üzerine yapılan çalışmalardan İskender Bey'e karşı yapılan ilk seferlerin genellikle akıncı beyleri tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu Osmanlı'nın küçük birlikler ile isyanın önüne geçmeye çalıştığını ana kuvvetleri dağıtmayarak aynı zamanda gerçekleşen Janos Hunyadi'nin seferlerine karşı ihtiyatlı hareket ettiğini göstermektedir. II. Murad döneminde 1443 tarihinde İskender Bey üzerine başlayan akınlar, Sultan II. Mehmed zamanına kadar Osmanlı birliklerinin bu isyan karşısında büyük kayıplar vermesine sebebiyet olmuştur. Hammer,

Osmanlı Devleti'nin İskender Bey isyanı ile meşgul olduğu sırada Balkanlarda durumun iyice karıştığını aktarmakta ve bu durumun sorumlusu Janos Hunyadi olarak gösterilmektedir (Hammer, 2007, c.1, s.185-186).

1443'ten 1449'a kadar II. Murad tarafından gerçekleştirilen seferlerin gereken neticeye kavuşmamasının sebepleri birçok sebebe bağlanmaktadır. İskender Bey, Osmanlı'ya karşı yapacağı hamleler de planı davranmayı mantıklı buluyor ve ulu orta yapılacak olan çarpışmalardan kaçınıyordu. Muhtemelen Fetret sürecinin meydana getirdiği bozulmalar İskender Bey için birer fırsattı. Bu sebeple sık sık Balkanlarda çıkan huzursuzlukları ve iç isyanları fırsat biliyor, ayrıca Macar ve Osmanlı çekişmelerinden faydalanıyordu. Çalışmalar Osmanlı Devleti'nin Macarlar ile meşgul olduğu süreçte İskender Bey isyanının üzerine düşmediklerinden söz etmektedir (Sevim ve Yücel, 1991, s.51). Bu durum Arnavut Sergerde için doğru zamanı bekleyerek hareket etmektir. Ayrıca Osmanlı içerisinde yetişen İskender Bey muhtemelen Osmanlı Devletinin nasıl hareket edeceği ve ne tür bir siyaset izleyeceğini ön görerek hareket ediyordu. II. Murad'ın bölgeye yönlendirdiği akınlar muhtemelen bu sebepten ötürü başarısız olmuştu.

Osmanlı'nın başarısız akınları içerisinde 1447 yılında Hamza Kastriota'nın ilticası Osmanlı'da isyanın çözümü hususunda bir umut oluşturduğu muhtemeldir. Zira İskender Bey'in, yeğeni Hamza Kastriota ile arasının açılması ve Hamza'nın Osmanlı devletine bağlılığını bildirmesi ileriki süreçte İskender Bey'in harekâtlarını zayıflatacak bir etken olarak ortaya çıkacaktır (Zinkeisen, 2011, c.2, s.94-95). Uzunçarşılı Hamza'nın muhalefetine II. Murad'ın bizzat ordusunun başında Arnavutluk seferine çıkmasına sebebiyet verdiği şeklinde bilgilere yer vermektedir (Uzunçarşılı, c.2, s.62). Anlaşılmalıdır ki Hamza'nın ilticası II. Murad'a isyanın tamamen çözüleceği konusunda muhtemelen bir fikir vermişti. Zira Hamza, İskender Bey'in kullandığı yolları iyi biliyor ve Arnavutluk arazisini tanıyordu. Bu durum Osmanlı Devleti'nin, İskender'in savunmasını kaldırması ve kuşatmayı neticelendirme de bir avantaj olarak görülebilmekteydi. Nitekim 1447'de II.Murad'ın çıktığı sefer nihai bir başarıya ulaşmasa da İskender Bey'i köşeye sıkıştırdı (Uzunçarşılı, c.2, s.63-64). II. Murad zamanında

Arnavutluk üzerine üç sefer düzenlenmiş lakin bunlar çeşitli sebeplerden dolayı kaldırılmış ve herhangi bir sonuca ulaşamamıştı.

XV. yüzyılda bölgenin önemi Osmanlı açısından daha da artmıştı. II. Murad döneminde buranın denetimini kaybetmek ile muhtemelen Adriyatik'in üzerinden sağlayacağı ekonomi ve siyasetin katkılarını da yitirmiştir. Bu sebeple amaç Arnavutluk'u hâkimiyet altında tutmak Balkanların bu hırçın halkını hem kullanmayı hedeflemek, hem de hâkimiyeti tam anlamı ile tahsis ettikten sonra burada tekrar bir üs oluşturmak yönündedir. Lamartine Osmanlı'nın burada kontrol sağlayan kaleleri ele geçirerek Karadeniz, Tuna ve Akdeniz sahalarını tutmak istediğinden söz eder (Lamartine, 1991, c.1, s.223). Bu durum Osmanlı açısından ele alındığında muhtemel görünmekle beraber, Avrupa'ya karşı oluşturacağı üs sayesinde Akdeniz ticareti üzerinde söz sahibi olma durumunu da güçlendirmektedir. Ayrıca ileride batıya karşı yapılacak seferlerde Arnavutluk önemli bir lojistik destek oluşturmakta, bulundurduğu kaleler ile de batı seferlerini destekleyecek etkenlere haiz bir bölge durumunu almaktadır.

İskender Bey, başlattığı isyanın başarıya ulaşacağı düşüncesi ile hareket ediyordu. Öncelikle Arnavutluk'ta Osmanlı'nın hâkimiyetini kırarak muhtemelen Avrupa'da büyük bir yankı uyandırmıştı. Bu Venedik, Napoli krallıklarının da menfaatleri için uygun bir durum oluşturuyordu. Zira Adriyatik üzerinden Osmanlı denetiminin kaldırılması ve buradaki denetim sahalarının tekrardan kontrol altına alınması ile Osmanlı'nın izleyeceği politika ve fütihat hareketlerinin önüne geçilebilirdi. İskender Bey amacının gerçekleşmesi için elindeki birlikleri kuvvetlendirmeli ve sayıca fazla askeri birlikleri ile Arnavutluk'un stratejik sahasını kullanarak Osmanlı Devletini bölgeden atabilirdi. Lamartine, İskender Bey'in Hristiyan güçlerinden faydalanmak üzere Papa'dan yardım istediği bilgisini aktarır (Lamartine, 1991, c.1, s.230).

Papa'nın ve Napoli krallığının Arnavut isyanını desteklemesi ile 1449' yılında Osmanlı'nın bölgeyi tekrar denetim altına almak ve isyanı biran önce sonlandırmak adına girişimlerde bulunduğu görülür. Nihayetinde her iki tarafta sürekli çarpışmaktan yıpranmış durumdadır. Ayrıca İskender Bey'in Venedik, Napoli ve Papalığın desteğini alması sayesinde finansa edilen mücadele, Balsa ve Topia'ların kendi zamanında gerçekleştirmek istediği

Arnavut feodallerini tek bayrak altında birleştirme dűřüncesi, İşkender Bey zamanında kısa süreliğine de olsa gerçekleştirmiş olacaktı. İşkender Bey'in Arnavutların reisi seçildiği Lezha (Leř) kongresi Arnavut feodallerinin Osmanlı ve Arnavut topraklarını işgal etme zihniyetine sahip tüm etkenlere karşı mücadele etmek adına bir araya getirilmiştir (Sevim ve Yücel, 1991, s.51). Bu durum isyanın tamamen ekonomik nedenlerden sıyrılıp artık ulusal bağımsızlık mücadelesi kazanma sürecine girdiği dönemdir. Bu bağlamda isyan kişisel sebeplerden öte Arnavut halkının amacı halini almasını sağlamıştır. Bu andan itibaren isyan ulusal bir nitelik kazanmış ayrıca Katolik dűnyasının da bu durumdan istifade etmesini sağlamıştır.

Arnavutluk'un Osmanlı denetiminden çıkması ve beraberinde çıkan isyanları fırsat bilen Venedikliler, bölgenin hâkimiyetini ele geçirmek adına Dagnu senyörü ile bir hamle girişiminde bulunmuşlardır. Fakat bu durum İşkender Bey'in Venedik ile de mücadeleye girmesini sağlamış, İşkender Bey ideallerini gerçekleştirmek adına hem Venedik hem de Osmanlı ile mücadeleler içerisine girişmiştir (Uzunçarşılı, c.2, s.60-61; Zinkeisen, 2011, c.1, s.581). Zinkeisen, Venediklerin arpışmadan sonra yapılan sulh ile İşkender Bey'in, Venedik tarafından asil olarak ilan edildiğini ve Balkanlardaki toprakların komutanı ilan edildiği hususunda önemli bir bilgi nakletmektedir (Zinkeisen, c.1, s.583). Bu bağlamda Venedik bölge olan ilişiğini kesmiyor aksine kendi varlığını devam ettirerek, dolaylı yoldan İşkender Beyi kendi muhafızları ilan ediyordu. Lakin üst üste girişilen bu çarpışmalar kısa zaman zarfında İşkender Bey'in ordusunda oluşan kayıplarının artmasını sağlamış, İşkender bu durumu telafi edebilmek adına Osmanlı ile belirli bir dönem sulh izlemeyi tercih etmiştir. Ancak alışmalar bu sürecin Venedik elçisi ve Papa'nın ısrarı ile bozulduğunu aktarmaktadır (Sevim ve Yücel, 1991, s.55).

1449'da II. Murad Arnavutluk'a son bir sefer düzenlemiş lakin kuşatma bir neticeye varamamıştır. Hammer, Osmanlı'nın Arnavutluk üzerine kuvvetlerini yoğunlaştırdığını ve bu sayının İşkender'in birliklerinin beş katı olduğu bilgisini aktarır (Hammer, 2007, c.1, s.189). Fakat ordunun büyüklüğu İşkender Bey'in savunmasını yıkamamış ve bu durumda Osmanlı ile kısa sürecek bir sulha varılmıştır. Bu olaydan bir süre sonra II. Murad'ın ölümu ile birlikte yerine oğlu II. Mehmed geçmiş ve isyanın biran önce özölmesi için önemli adımlar atmıştır.

II. Mehmed devrinin ilk dönemlerdeki Arnavutluk üzerine olan siyaseti genellikle İstanbul'un fethine odaklanıldığından dolayı daha çok bölgeyi baskı altında tutma ve oyalama ile geçmiştir. Bu dönemde İskender Bey'in, Venedik'ten yardım alması Katoliklerin Arnavutlar üzerinde olan etkisini de muhtemelen arttırmıştır. Arnavutlar üzerinde kurulan bu hiyerarşi sayesinde Venedik, Osmanlı'ya karşı bölgede tehdit oluşturan bir kuvvet meydana getirebilmektedir. Böylelikle İskender Bey ve beraberindekiler Venedik'in Balkanlardaki garnizonu halini almıştır. Lamartine, Papalığın, Arnavut Ortodoks rahiplerini satın aldığı ve isyanın durulduğu dönemde kilisenin uyguladığı misillemeler ile isyanı yeniden canlandırmaya çalıştıkları bilgisini vermektedir (Lamartine, 1991, c.1, s.292).

Arnavut isyanı ve İskender Bey meselesi II. Mehmed zamanında büyük bir sorun haline gelmiştir. Mala, İskender Bey'in Avrupa'da politik bir kimlik oluşturduğu bunun arkasında Papa'nın rolü olduğundan bahseder (Mala, 2013, s. 234). Böylece İskender Bey'e yüklenen Avrupa ve Hristiyanlık için savaşıyor imajı doğrudan Katolik dünyasının Balkan toprakları üzerindeki siyaseti ile ilişkilendirilmiştir. II. Mehmed Osmanlı'nın daha önceden Katoliklere karşı uyguladığı eski bir siyaset ile Ortodoks kiliselerini desteklemeyi ön görmüştür. Ayrıca akıncı beylerinin kuşatmaları ile bölgeyi baskı altında tutuyordu. Bu sayede İstanbul'un fethi gerçekleşecek ve aşamalı olarak Hristiyanlığın doğu kolu balkanlar üzerinden kesilecektir.

II. Mehmed'in İstanbul'u Fethi sırasında Arnavutluk ile arasında sulh bulunuyordu. Osmanlı'nın kuşatmada olmasını bilen Papa, Osmanlı aleyhine çeşitli planlar kuruyordu. Jorga, Papa'nın İskender Bey'e sulhu bozması için elçi gönderdiğini fakat bir yanıt alamadığını aktarmaktadır (Jorga , 2009, c.2, s. 41). İskender Bey muhtemelen yoğunlaşan Osmanlı akınlarından dolayı zayıflamış ve kısa süreli sulh politikası izlemeye karar vermiştir. 1467'de Papa III. Calixius, İskender Bey'e 'Mukkades Makamın Kumandanı' unvanını vermiştir (Kabashi, 2005, s.10; Uzunçarşılı, c.2, s.66). Bu unvan ile isyan kuvvetle muhtemelen tüm Hristiyan dünyasının amacı haline getiriliyordu. Bu şekilde tekrardan Arnavut bayrağı altında toplanan bir Haçlı seferi meydana getirilebilirdi.

II. Mehmed idealleri olan bir padişah idi. Bunun için feodallerin ortadan kalkması ve devam eden isyanların bastırılması gerektiğini biliyordu. 1458’de İskender Bey İtalya’ya geçerek burada Papa ve Napoli kralının tam manası ile desteğini almayı planlamıştı. Nitekim Papa kendisini “İsa’nın Sporcusu” ilan etmişti (Kabashi, 2005, s. 17). Bunun üzerine Napoli Kralından da kendisini finanse edeceği vaatlerini aldı. Tuncer, İskender Bey’in bu durumda Avrupa Medeniyetinin savunucusu konumuna getirildiğinden bahseder (Tuncer, 2019, s. 137). Bu bağlamda İskender Bey Venedik ve Macarlar ile de bir dizi ittifaka girişmiş bunun bir Haçlı Seferi olacağı düşüncesine varan II. Mehmed durumdan rahatsızlık duyarak bunun biran önce sonuca varması için harekete geçmiştir (Jorga , 2009, c.2, s.91).

II. Mehmed, Batıya karşı seferler yapmak istiyor, bunun için Arnavutluk’un önemini biliyordu. Öyle ki Arnavutluk Adriyatik’ten, İyonya, Akdeniz ve oradan da Otranto’ya bağlanan bir sahaya sahipti (Akyol, 2007, s. 6). Bu II. Mehmed’in son seferinin Otranto’ya olduğu fikri düşünüldüğünde muhtemel sayılabilmektedir. Bunun için II. Mehmed 1465 yılında Balaban Paşa’nın komutasında bir akın başlatmış bu İskender Bey’in önemli kayıplar vermesine sebebiyet vermiştir (Hammer, 2007, c.1, s.263). Balaban Paşa’nın harekâtı tam bir neticeye varamayınca II. Mehmed 1465’ yılında bizzat ordunun başında sefere çıkarak bölgede önemli kaleleri almış ve bu durumda İskender Bey’in savunma gücünü kırmaya başlamıştır. Lakin 1465’de ki süreçler Osmanlı ve Arnavutların birbiri üzerinde sürekli galip gelmesine ve sonuca varmayan kısır bir döngü oluşturmasına sebep vermiştir (Zinkeisen, 2011, c.1, s. 281-282).

İskender Bey, yoğunlaşan Osmanlı baskısı altında beraberindekilerin desteklerini yitirmeye başlamıştır. Uzunçarşılı, İskender Bey’in Papa ve beraberindekilerden yardım talep ettiğini fakat kendisine herhangi bir yardım gönderilemediği hususunda bilgi aktarır (Uzunçarşılı, c.2, s.69). Yıl 1467’ye geldiğinde II. Mehmed büyük bir kuvvet ile tekrar Arnavutluk’u kuşatır lakin nihai bir netice alamamış, bu durumda sadece alınan bölgelere Osmanlı askerleri yerleştirerek isyan önemli derecede baskı altında tutulmuştur (Sevim ve Yücel, 1991, s.58; Uzunçarşılı, c.2, s.69).

1467'de yapılan Osmanlı seferleri Arnavutluk'un ve İskender Bey isyanının zayıflaması hususunda önemli bir adım olmuştur. İskender Bey'in gereken yardımı bulamaması, finanse desteğini yitirmesi, Bizans'ın ortadan kalkması ve Osmanlı'nın birçok bölge de hâkimiyet sağlaması ile mücadelenin zayıflamasına sebebiyet vermiştir.

İskender Bey 1468 yılında yeni ittifaklar bulmak ve kendisini finanse etmek adına çabaya girişmiş, lakin yakalandığı hastalık neticesinde amacına ulaşmadan yaşamını yitirmiştir. Osmanlı Devleti, İskender Bey'in ölümünün ardından II. Bayezid zamanında bölgede hâkimiyet tahsis edebilmiştir.

Sonuç

Osmanlı'da XV. yüzyılda meydana gelen Arnavut isyanları devletin Balkan politikası ve siyaseti üzerinde önemli derecede etkili olmuştur. XIII. Yüzyılda Osmanlı'nın bölgeye gelmesi ve burada uyguladığı toprak rejimi ve askeri yöndeki politikalar anlaşılacağı üzere Balkan halklarını önemli derecede rahatsız etmiştir. Bunlar arasında ulusalcı duygulara sahip Arnavutların, XV. yüzyılda başlayan isyanı desteklemelerinin sebebi bundan dolayı kaynaklanmıştır.

Bölgede bir isyanın baş göstermesi Balkan iskân politikasından ötürü her daim olası olmuştur. Bununla birlikte Arnavutluk'un önemli liman sahası, buradan Akdeniz'e açılan ve oradan diğer stratejik noktalara bağlanan konumu, bir üs vaziyeti görmesi, Ayrıca İtalya ve Venedik ile doğrudan bağlantılı olan konumu neticesinde, Osmanlı bölgenin önemini fark etmiştir. Aynı oranda Venedik ve İtalya burayı elde tutmanın hızla yayılan İslam ve Osmanlı akınlarının önüne geçmek için elde tutulması gerektiğinin farkına varmıştır. Bu iki tarafından Arnavutluk üzerindeki siyasetini şekillendirmiştir. Bölge bulunduğu konum itibari ile İslam'ın, batıya daha hızlı sirayet edebileceği fikrini de doğurmuştur.

İskender Bey isyanı Osmanlı'nın bölgede yerleşmesinden huzursuzluk duyan feodallerin bir ürünü olarak meydana gelmiştir. XV. yüzyılda başlayan isyan her ne kadar kişisel çıkaralar

ve ekonomik nedenlerle dayandırılmak istense de temelinde Osmanlı'nın uyguladığı politikalarından duyulan rahatsızlık yer almaktadır. Osmanlı padişahlarının uyguladığı politika İskender Bey'in saraya olan sadakatini zayıflatmış, bunun neticesinde Osmanlı'nın Fetretten beri içinde bulunduğu sıkışık durumdan faydalanan İskender Bey isyan başlatmıştır. İsyana başta sadece Arnavutların milliyetçi duygularının bir ürünü olarak görülürken daha sonra Avrupa'nın ve Hristiyan dünyasının bir sorunu haline bürünmüştür. Bu bağlamda isyan siyasi, ekonomik, dini ve ulusalcı bir isyan olarak görülmelidir. Bununla birlikte İskender Bey'in veraset konusunda huzursuzluk duyduğu "Andre Karlo" meselesi üzerine dikkatli incelemeler yapılmalıdır.

İsyanın başlamasında Osmanlı'nın bölgedeki zafiyetleri ele alınmalıdır. 1402 Fetret devri ardından birçok feodal Osmanlı'ya olan sadakat yeminlerini bozmuştur. Bunun yanında Osmanlı bölgede uyguladığı politikayı tam mana ile denetleyememekte ve gayrimüslimlerin yaşayışlarını kendi özgürlüklerine bırakmak bölgede Osmanlı denetimlerini sınırlandırmaktadır. Ayrıca XV. yüzyılda başlayan İskender Bey isyanı genellikle akıncı beylerinin çözmesi gereken bir sorunmuş gibi tasavvur edilmiş, bölgede askeri gücün zayıflaması ve bu etkenlerin bir araya gelmesi ile kısa sürede Arnavutluk'ta denetim yitirilmiştir. Bu sebeple Osmanlı'nın üzerinde fetretin etkisinin devam ettiği anlaşılabilir. Bununla beraber Osmanlı'nın henüz denetim mekanizmalarının tam manası ile oluşturulmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

II. Murad döneminde başlayan İskender Bey isyanı Osmanlı Devleti'nde sarsıcı etkiler meydana getirmiştir. İsyana kısa sürede ulusal bir kimliğe bürünmüş ve bunun ardından Avrupa isyanı destekleyerek İslam'ın yayılışını ve Avrupa'ya dayanan Osmanlı tehlikesinin önüne geçmiştir. Ayrıca Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetinin tahsis edilmesini uzatmış bunun yanında yeni bir haçlı seferi düşüncesine de yol açmıştır. II. Mehmed zamanında Avrupa, Osmanlı'nın Ortodoks'lar üzerinde etkisini kaldırmak için İskender Bey isyanını bir çözüm olarak görmüşler fakat bunda başarılı olamamışlardır. İsyana XV. yüzyılda Osmanlı'nın batıya olacak seferlerinin de önüne geçmiştir. Arnavut Arbereşler üzerine yaptığı çalışmalar ile tanınan Dora

Distira, İsyanın II. Mehmed'in seferlerinin önünü kestiğini destekler(Akt Dora Stria, Alıntılaman Kabashi, 2005, s.63).

Sonuç olarak İskender Bey isyanı Balkanlarda yerleşmeye çalışan Osmanlı'nın kaçınılmaz bir neticesi olarak meydana gelmiştir. İsyana sadece kişisel değil ulusal, ekonomik ve siyasi bir arka plan oluşturmuştur. XV. yüzyıl İskender Bey isyanı Osmanlı'nın Balkanlar üzerindeki siyasetini yakından etkilemiş ve Osmanlı'nın bölgedeki zafiyetlerini ortaya çıkararak yirmi beş yıl boyunca Osmanlı'yı Arnavutluk ve Balkan hâkimiyetinden uzak tutmuştur.

Kaynakça

Akyol, G. (2007). *Balkan Politikasında Arnavutluk. Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

Birecikli, İ. B. (tarih yok). Arnavutluk Meselesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1023-1046.

BOA . nr. 6665. (tarih yok). İstanbul, Türkiye: T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi.

Caka, E. (2015). Yıldırım Bayezid Dönemi ve Arnavutluk ile Münasebetler. *Uluslararası Yıldırım Bayezid Sempozyumu* (s. 149-162). Bursa: Türk Tarih Kurumu.

Danişmend, İ. H. (tarih yok). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*.

Demirkent, I. (1992). 14. Yüzyıla Kadar Balkan Yarımadasında Bizans Hakimiyeti. *Birinci Kosova Savaşının 600. Yıldönümü Sempozyumu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Duka, F. (1991). XV ve XVIII. Yüzyıllarda Arnavut Nüfusunun İslamlaşması Süreci Üzerine Gözlemler. *OTAM*, 63-71.

Encyclopedia Britannica. (2020, Nisan Salı). Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Albania/Medieval-culture> adresinden alındı

Hammer, J. V. (2007). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.

İnalçık, H. (1953). Arnavutluk'ta Osmanlı Hakimiyetinin Yerleşmesi ve İskender Bey İsyanının Menşei. *Fatih Ve İstanbul Dergisi*, 153-175.

İnalçık, H. (2014). *Osmanlılar ve Haçlılar*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Jorga , N. (2009). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Kabashi, A. (2005). *The Memory Of Geroqe Castriota Scanderbeg Among The Arberesh of Italy: A Study on The Role of Diaspora in The Creation of Albanian National Identity*. Texas Tech Üniversitesi.

Kuzucu, K. (2012). Lahiyalar Işığında Bağımsızlık Sürecinde Arnavutluk'un Sosyal ve Siyasal Durumu. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 309-332.

Lamartine, A. (1991). *Osmanlı Tarihi*. İstanbul: Sabah Yayınları.

Mala, M. (2013). Insights On National And Religious War Charecter Gjergj Kastrioti-Skanderbeg. *European Journal Of Economics, Law And Sociel Sciences*, 233-238.

Matasovic, R. (2019). *A Gramatical Sketch of Albanian For Student Indo European*. Zagreb.

Nasuhbeyoğlu, T. (2008). *Balkan Tarihi*. Pusula Derneği: http://pusuladernegi.org/wp-content/uploads/balkan_tarihi.pdf adresinden alındı

Ortaylı, İ. (1999). Osmanlı Barışı. *Türkiye Günlüğü*, 106-112.

Ruga, İ. (2011). *Arnavutluk'ta Hristiyanlık ve İslamiyetin Tarihçesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ruga, İ. (2017). XIV. Ve XVI. Yüzyıllar Arasında Arnavutluk'ta Gayrimüslimler. *İSTEM*, 159-172.

Ruga, İ. (2018). Arnavutluk'ta Osmanlı Dönemi: XV-XVII Yüzyıllarda Müslümanlar ve Hristiyanların Birlikte Yaşama Deneyimi. *DEUİFD*, 205-223.

Sancaktar, C. (2011). Balkanlarda Osmanlı Hakimiyeti ve Siyasal Mirası. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 27-47.

Sevim, A; Yücel, Y. (1991). *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı: Fatih, Yavuz, Kanuni*. Ankara. TTK

Sotorovic, V. (2013). National Identity: Who Are The Albanians ? İllirian Antroponomhy and The Ethnogenesis of Albanians. *History Research*, 5-24.

TDV İslam Ansiklopedisi. (1991). Arnavutluk. *Diyanet Vakfı Yayınları*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

TDV İslam Ansiklopedisi. (1995). Fetret Devri. *TDV* . İstanbul, Türkiye: Türkiye Diyanet Vakfı.

TDV İslam Ansiklopedisi. (2000). İskender Bey. H. İnalçık içinde, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

TDV İslam Ansiklopedisi. (2008). Rumeli. İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi.

Tuncer, F. F. (2019). Kosova'da Tarih Yazımı Araştırmaları: Osmanlı ve Türk İmajı. *Akademik Elegance*, 127-145.

Uzunçarşılı, İ. H. (tarih yok). *Büyük Osmanlı Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.

Zinkeisen, J. W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.